

Nr 67.

Av herr Nilsson, Petrus, m. fl., *angående lantmäteriundervisningens ordnande.*

Under de senare åren hava statsmakterna alltmera gått in för en granskning av ändamålsenligheten och lämpligheten av de enskildas jorddelning.

Redan för jämförelsevis lång tid sedan har man velat förhindra, att i de delar av landet, där tillgången på skog vore av större betydelse för jordbruket, en uppdelning på olika händer av den odlade jorden och av skogsmarken komme till stånd. Sakprövningen i dessa frågor har tidigare åvilat länsstyrelserna men har genom lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet överflyttats på skiftesmyndigheterna, d. v. s. i första hand lantmätarna och i andra hand de myndigheter, som ha sig anförtrott att granska (överlantmätarna) och bedöma (ägodelningsrätterna) jorddelningsförrättningsriktighet och laglighet. Samtidigt har bestämmelsernas giltighetsområde ej längre, på sätt fallet varit med den norrländska förbudslagstiftningen, begränsats till vissa län utan utsträckts att gälla för hela landet.

Emellertid är det ej blott i ovan angivna hänseenden, som den nya jorddelningslagen infört en prövning av jorddelningsförrättnings ändamålsenlighet och lämplighet. Sådan prövning sker numera även ur ren jordbrukssynpunkt. Enligt 1 kap. 8 § jorddelningslagen är nämligen förutsättning för skifte av odelat skifteslag eller för klyvning av fastighet, att för en var delägare kan utläggas ägolott, som med avseende å storlek och beakaffenhet samt övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskild fastighet. I 10 och 11 §§ av samma kapitel stadgas vidare, att omskifte ej får ske med mindre det befinnes, att skifteslagets ägor genom skiftet kunna erhålla en för deras skötsel lämpligare indelning och därigenom uppbringas till större avkastning och högre värde, samt att skiftet för delägarna i allmänhet kommer att medföra fördelar, som väsentligen överväga de av skiftet följande kostnader och olägenheter.

Även beträffande avstyckningar ha liknande villkor uppställts (19 kap. 3 §). Vid detta slag av jorddelningsförrättningar skall emellertid även övervägas, huruvida med hänsyn till förekommande eller väntad byggnadsverksamhet erfordras plan för ordnande av det område, där avstyckningslotten ligger.

Det nu anförda torde tillfyllestgörande visa, att det för fastighetsbildningsverksamheten och därmed för hela den jordägande allmänheten är av stor vikt, att lantmätarnas utbildning göres sådan, att de bliva väl skickade att uppfylla de numera väsentligt stegrade anspråk, som ställas å dem.

Den mera teoretiska delen av lantmätarnas utbildning, lantmäteriundervisningen, erhöll genom beslut av 1910 års riksdag sin nuvarande gestaltning

såsom en under lantmäteristyrelsen ställd undervisningsanstalt. Undervisningen är uppdelad på två kurser, den tvååriga kursen för lantmäterieexamen och den ettåriga kursen för kulturteknisk examen. Båda kurserna genomgås emellertid av så gott som alla studerande och äro obligatoriska för dem, som skola utöva självständig lantmäteriverksamhet. För inträde vid undervisningen fordras studentexamen på reallinjen och minst ett års praktisk elevtjänstgöring hos lantmätare.

Denna anordning är endast provisorisk, och anslag ha för ändamålet beviljats blott på extra stat. De skäl, som på sin tid föranledde statsmakterna att ej gå in för en definitiv anordning, torde i främsta rummet hava varit de då olösta spörsmålen om skogsundervisningen samt om den högre lantbruksundervisningens ordnande. Måhända torde man även hava velat under någon tid avvakta verkningarna av 1910 års undervisningsplan, vilken innebar en fullständig omläggning av undervisningen för lantmätarna, samtidigt som undervisningstiden utökades från 1 till 3 år.

Nu mera torde hinder ej längre föreligga för en mera definitiv lösning av frågan. Skogsundervisningen har länge varit ordnad, och förslag till den högre lantbruksundervisningens ordnande torde komma att föreläggas innevarande riksdag (se nionde huvudtiteln sid. 77—78). Också har Kungl. Maj:t på föredragning av nuvarande chefen för jordbruksdepartementet den 14 december 1928 uppdragit åt lantmäteristyrelsen att efter verkställd utredning inkomma med förslag till ordnande av lantmäteriuundervisningen, och har lantmäteristyrelsen med skrivelse den 27 augusti 1929 avlämnat den begärda utredningen (se 9:e huvudtiteln sid. 413).

Förslaget innebär inrättandet av en särskild lantmäterihögskola. Studietiden skulle utgöra tillhoppa tre och ett halft år. Två av somrarna skulle användas till praktiska övningar under lärares ledning. Genom förkortning av den nuvarande elevtiden med ett halft år skulle vinnas att den sammanlagda utbildningstiden ej skulle behöva förlängas och således ej heller de enskilda lantmäteriaspiranternas kostnad för sin utbildning ökas. Därigenom skulle en omorganisation av undervisningen ej heller behöva i framtiden medföra ökade löneanspråk från befattningshavarnas sida. Den utökade tiden föreslås skola användas främst till studier i det nyinförda ämnet jorddelningslära men även till utvidgat studium av skogslära, juridik, samt en del mindre ämnen, däribland stadsplanlära, m. m.

I årets statsverksproposition framhåller departementschefen visserligen önskvärdheten av att lantmäteriuundervisningen definitivt ordnas. Något förslag i ämnet har han dock icke framlagt.

Det är uppenbart, att lantmäteriuundervisningens nuvarande provisoriska karaktär måste medföra betydande olägenheter. Genom att lärarbefattningarna mer eller mindre utgöra bisysslor, sänkes undervisningens kvalitet och äventyras dess homogenitet. Erforderliga läroböcker bliva icke utarbetade, vilket medför högst väsentliga olägenheter ej blott för undervisningen såsom sådan utan jämväl för lantmäteriet i dess helhet.

På grund härav är det nödvändigt, att undervisningen så snart som möjligt ordnas definitivt. Då emellertid Kungl. Maj:t ännu ej intagit ståndpunkt till frågan, huruvida lantmäteriuundervisningen bör anordnas såsom en fristående högskola eller inordnas under någon redan förefintlig undervisningsanstalt, lärer denna fråga ej böra nu komma under bedömande i riksdagen, utan torde man nödgas begränsa sig till en framställning att slutligt förslag i ämnet snarast måtte föreläggas riksdagen.

Emellertid synes anledning föreligga att även inom det nuvarande provisoriets ram omedelbart vidtaga sådana ändringar, som utan att föregripa en slutlig lösning av frågan om lantmäteriuundervisningens ordnande dock kunna undanröja åtskilliga nu förefintliga olägenheter. Främst avses härvid nödvändigheten att bättre anpassa undervisningen efter lantmätarnas förändrade eller nya arbetsuppgifter. Särskilt den föreslagna undervisningen i ämnet jorddelningslära synes fylla en väsentlig lucka i nuvarande undervisningsplan. I detta ämne skulle nämligen meddelas kunskap beträffande en av de mest centrala uppgifterna i lantmätarnas verksamhet, eller handhavandet på ändamålsenligaste sätt av all den jorddelning, som sker för annat än bostadsbyggande. Med de nya uppgifter i fastighetsbildningens tjänst, som med 1926 års jorddelningslagstiftning lagts på lantmätarna, har ytterligare följt ett oavvisligt behov av ökad undervisning i skogslära. Även synes det sannolikt, att den till juridikens studium nu anslagna tiden med den omfattning, som den moderna lagstiftningen erhållit, blivit för kort. Att ökade praktiska övningar under lärares ledning äro av synnerligt värde, ligger i sakens natur. Emellertid lärer det böra tillkomma Kungl. Maj:t att efter lantmäteristyrelsens hörande bestämma vilken utökning av de i nu gällande undervisningsplan ingående ämnen, som bör äga rum, eller vilka nya ämnen, som kunna böra uppföras å undervisningsplanen. Då föredragande departementschefen funnit sig särskilt böra beröra den av lantmäteristyrelsen föreslagna, i och för sig relativt oväsentliga utökningen av den till ämnet stadsplanlära anslagna tiden från 75 timmar till 200 timmar, må likväl framhållas, att av en var lantmätare bör kunna fordras, att han skall vara fullt kompetent att på tillfredsställande sätt uppgöra de enklare stycknings- och stadsplaner, utan vilka avstyckningar inom stora delar av vårt land enligt nu gällande lagstiftning icke få ske. Allmänheten kan icke vara betjänt med att i dylika, ofta förekommande fall nödgas anlita specialutbildade arkitekter — några sådana med rätt att utan inskränkning mottaga uppdrag torde för övrigt knappast finnas i landet — vilkas arvoden i fall, varom här är fråga, lätt springa upp till i förhållande till jordvärdet allt för stora belopp. En betydande fördel är givetvis, att dylika arbeten utföras av i trakten boende tjänstemän, vilka känna förhållandena å orten och handla under tjänstemannans ansvar. Då den nuvarande undervisningen i stadsplanlära enligt alla sakkunnigas mening är för kort för att giva lantmätarna en tillfredsställande utbildning i upprättandet av stycknings- och enklare stadsplaner, synes det oförstället och i varje fall mot allmänhetens intressen helt stridande, att

den statstjänstemannagrupp, som har att ombesörja jorddelning, icke skulle erhålla erforderlig kompetens att upprätta därför erforderliga enklare planer.

Att en omläggning och utökning av studieplanen för den provisoriska lantmäteriundervisningen också kan medföra ökade kostnader, ligger i sakens natur. Innan de olika ämnenas omfattning blivit bestämd, låta några exakta beräkningar sig givetvis icke utföras. Emellertid kan god ledning för kostnadsfrågans bedömande erhållas genom jämförelse mellan å ena sidan statens nuvarande kostnader för varje undervisningstermin och för sommarövningarna samt å andra sidan den tid, som lantmäteristyrelsen beräknat för sin undervisningsplan.

Till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande i nuvarande omfattning har Kungl. Maj:t för budgetåret 1930—1931 föreslagit ett extra reservationsanslag av 51,350 kronor. Därest kostnaden för de nuvarande sommarövningarna under tre månader beräknas till 5,000 à 6,000 kronor (inklusive vederbörande lärares avlöning under denna tid), blir kostnaden för undervisningen under en var av de sex undervisningsterminerna något över 7,500 kronor. Givetvis kunna kostnaderna för olika lärarkrafter variera liksom undervisningen i olika ämnen kräver proportionsvis olika lång tid på lärorummet. I stort sett torde man dock kunna utgå ifrån, att kostnaden för lärarkrafter kommer att stiga proportionellt med undervisningstidens längd. Då i förenämnda för varje termin beräknade kostnadssumma ingå vissa poster, vilka icke komma att ökas med undervisningstidens längd, torde man vara på den säkra sidan, därest kostnadsstegringen efter en omläggning av undervisningen men med bibehållet provisorium beräknas till dels 7,500 kronor i anledning av studietidens förlängning med en termin och dels 5,000 kronor till utsträckta sommarövningar eller tillhoppa till 12,500 kronor. Även under förutsättning att omläggningen genomföres från och med nästa läsår, torde i allt fall blott en del av kostnadsstegringen komma att inträda under nästinstundande budgetår. Kostnaden för den utvidgade undervisningsplanen gör sig gällande först i den mån lärarkrafter behöva anskaffas för de nya eller utvidgade ämnena; och då enligt den av lantmäteristyrelsen utarbetade studieplanen de nya ämnena till väsentlig del skulle förläggas mot slutet av studietiden samt utökning av sommarövningarna icke skulle, vid tillämpning av samma undervisningsplan, komma till stånd förrän andra sommaren efter undervisningens omläggning, kan det antagas att å nästa budgetår icke skulle komma någon betydande kostnadsökning. Därest anslaget för nästa budgetår höjes med en tredjedel av den beräknade kostnadsökningen, eller med 4,000 kronor, torde man därför tvivelsutan befinna sig på den säkra sidan.

Kostnadsberäkningarna utgå från att övriga kostnader för lantmäteriundervisningen (expenser samt tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till lärare och assistenter) skola bestridas på samma sätt som nu är fallet, ävensom att hitintills följda bestämmelser om tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg allt fortfarande skola gälla.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels att förslag till slutligt ordnande av lantmäteriundervisningen måtte föreläggas nästkommande års riksdag, dels ock att Kungl. Maj:t ville, redan från och med ingången av nästa läsår och efter övervägande i första hand av den utav lantmäteristyrelsen framlagda undervisningsplanen, vidtaga den omläggning av lantmäteriundervisningen, som utan ett föregripande av frågans slutliga ordnande erfordras för att bereda lantmätarna den för deras verksamhet erforderliga utbildningen; samt

att riksdagen ville för möjliggörande av erforderlig omläggning av lantmäteriundervisningen höja det för undervisningen under budgetåret 1930—1931 föreslagna extra reservationsanslaget med ett belopp av 4,000 kronor, från 51,350 kronor till 55,350 kronor.

Stockholm den 15 januari 1930.

Petrus Nilsson.

Gustaf Tamm.

Wilhelm Björck.

K. Schlyter.

A. O. Frändén.

B. v. Stockenström.
